

Ljubica Milosavljević. *ANTROPOLOGIJA STAROSTI – PENZIJE: Konstruisanje starosti kao društvenog problema kroz penzije - od prvih penzionera do penzionih fondova*, Srpski genealoški centar i Odeljenje za etnologiju i antropologiju, 2014.

U okviru antropologije starosti – u domaćoj etnološko-antropološkoj zajednici relativno novog istraživačkog područja – objavljena je druga monografska studija dr Ljubice Milosavljević, koja za centralno istraživačko područje ima starost, i koja nosi naslov *ANTROPOLOGIJA STAROSTI – PENZIJE: Konstruisanje starosti kao društvenog problema kroz penzije – od prvih penzionera do penzionih fondova*. Pristupajući fenomenu starosti kao sociokulturnoj kategoriji zavisnoj od ukupnih društveno-političko-ekonomskih prilika u srpskom društvu u protekla gotovo dva veka, s jedne strane, i međunarodnih uticaja s druge, autorka nastavlja da istražuje načine na koje je starost konstruisana kao društveni problem u domaćoj sociokulturnoj sredini. Ovog puta to čini na primeru penzija i penzionera, fokusirajući svoju istraživačku pažnju na niz problema od vremena pojave prvih penzionera preko uspostavljanja penzijskog osiguranja i penzionih fondova, kao i sazdanja tzv. *novih ljudi - penzionera*, sve do savremenih pitanja i dilema (str. 15). Kako deo naslova studije anticipira, autorka je primenila konstruktivistički metod s ciljem odgovaranja na pitanje na koji način je starost konstruisana kao društveni problem ukazujući na to da je označeni potproces ukupnog procesa konstruisanja starosti kao društvenog problema, neraskidivo vezan sa radnom sferom tj. sa njenim napuštanjem usled penzionisanja, počev od 19. veka.

Monografska studija o kojoj je reč je sastavljena iz nekoliko celina. Prva nosi naslov *Penzije kao odgovor na profesionalizaciju u Srbiji* u okviru koje se razmatraju pitanja u vezi sa penzionisanjem u okviru činovništva, te zanatstva i radništva. Značajna pažnja je posvećena činovništvu kao najelitnijem sloju društva – što u pogledu nivoa obrazovanja što u pogledu pozicija koje su zauzimali u političkom životu Srbije od tridesetih godina 19. veka – i ujedno narastajućem sloju srpskog društva toga vremena, a koji su najpre i u najvećem obimu ostvarili pravo na penziju. Dr Milosavljević objašnjava da je u okviru šireg obezbeđenja skupa prava činovništva došlo i do uspostavljanja penzijskog osiguranja. Nešto kasnije isto pravo stiču i zanatlije, pri čemu su, međutim, samo najbogatiji među njima mogli odgovoriti na određene zahteve osiguravajući na taj način predviđena prava, a što autorka posmatra kao primer gubljenja legitimiteta starosti kao društvenog problema (o procesu dobijanja legitimiteta tj. o *drugoj fazi* procesa konstruisanja društvenih problema prema Blumeru str. 32) Kada je reč o radničkom osiguranju, ono je bilo svedeno na pojedine profesije koje su imale vlastite propise u pogledu socijalnog osiguranja. Tako je, recimo, *Zakon o radnjama* predviđao samo neobavezno osiguranje u slučaju starosti što autorka vidi kao još jedan primer gubljenja

preko potrebnog legitimiteta za uspešno konstruisanje bilo kog društvenog problema.

Drugi deo studije naslovljen je *Formulisanje problema nakon Prvog svetskog rata i period stagnacije do pred Drgi svetski rat*, u kojem dr Milosavljević prati sve važne promene koje su dovele do toga da radničko osiguranju zaživi u praksi, ali i sve one probleme na unutrašnjem i međunarodnom planu koji su podrazumevali uporno odlaganje primene, što se najbolje vidi na primeru *Osiguranja za slučaj iznemogosti, starosti i smrti* koje počinje da se primenjuje tek od 1937. godine. Među najznačajnijim zaključcima ovog poglavlja valja izdvojiti taj da je od najvećeg uticaja na predviđanje ovog osiguranja u onovremenim zakonskim regulativama bilo potpisivanje međunarodnih mirovnih ugovora te da na proces konstruisanja starosti kao društvenog problema kontinuirano utiču eksterni uticaji, a da su na izostajanje primene zakonom propisanog uticali: umnogostručeni socijalni problemi nastali kao posledica Prvog svetskog rata, unutrašnja politička trvenja u Kraljevini, kao i svetska ekonomska kriza. Međutim, i pored označenih problema, kako autorka zaključuje, označeni period, ipak, karakteriše neprekinut proces konstruisanja označenog društvenog problema.

U trećem delu monografije koji je nasloвила *Penzioner u "beskonfliktnom društvu"*, autorka čini vidljivim pojavu i rast novog dela društva – penzionera, u periodu nakon Drugog svetskog rata. Kako je to period stvaranja nove države, istraživački akcenat je na ideološkom razgraničenju novonastale jugoslovenske države sa pređašnjom – Kraljevinom Jugoslaviji, spram vremenskog poklapanja sa procesom sazdanja penzionisanog dela društva u *punom obimu*, pri čemu taj puni obim, kako autorka naglašava, i dalje ne podrazumeva sveobuhvatnost. Označeno izostajanje sveobuhvata odnosi se na to da nisu sve *starosti* tj. starost svih populacijskih grupa bile konstruisane kao društveni problem. U ovom periodu, kako je pokazano, penzije su prestale da budu povlastica određene sfere rada, a samu pojavu prve organizacije penzionera sastavljenu iz redova ovog dela društva, autorka prepoznaje kao važan element konstrukcije.

Poljoprivredne penzije – uvođenje u sistem osiguranja naredno je poglavlje monografije u kojem autorka skreće pažnju na specifičnost starosti poljoprivrednika utoliko što njihov rad nije spadao u tzv. društveno-koristan rad jer se odvijao u sferi privatne svojine, zbog čega je starost ovog dela populacije izvesno vreme ostala izvan procesa njenog konstruisanja kao društvenog problema. Prekretnicu će, međutim, činiti najpre uvođenje dobrovoljnog, a potom i obaveznog penzijskog osiguranja za poljoprivrednike.

Urušavanje penzijskog osiguranja i ponovna konstrukcija društvenog problema kroz pokušaj reformi penzijskog sistema naslov je preposlednjeg dela studije koje je posvećeno kulminaciji problema u vezi sa finansiranjem penzijskog osiguranja devedesetih godina prošlog veka, koji i danas, nakon delimičnih reformi, predstavlja jedan od najvećih socijalnih problema za rešavanje u

srpskom društvu. Reformski proces se, kako autorka ističe, odvija pod snažnim spoljnim uticajima koji zahtevaju smanjenje stope siromaštva kao jednog od uslova pridruživanja Republike Srbije EU. Naglašavanje, upravo, ove veze - između siromaštva i starosti - za jednu od posledica, kako autorka dalje naglašava, ima i zaoštavanje odnosa prema penzionisanom delu društva kao se uporno sagledava koji finansijski teret za društvo, dok se prenebregava činjenica da su penzije izraz prava stečenog po osnovu osiguranja.

Poslednje poglavlje nosi naslov *Socijalne penzije (vaganje između troškova države i dobiti za stare)* u okviru kojeg autorka pokazuje da je starost konstruisana kao *krnji* društveni problem i to na primeru pokušaja uvođenja socijalnih penzija koje imaju karakter socijalne pomoći i koje, usled budžetskog deficita, nisu uvedene, što još jednom ukazuje na izostanak sveobuhvata u procesu konstruisanja starosti kao društvenog problema.

Analizom starosti u srpskom društvu kao sociokulturne kategorije, autorka je došla do važnog rezultata – uočila je da je starost "krnji" tj. nedovoljno konstruisani društveni problem. Pokazivanjem nestalnosti u određivanju starosti pre svega spram niza društvenih, političkih i ekonomskih uticaja, autorka se zalaže za razumevanje ovog društvenog i kulturnog fenomena kao procesa, a ne kao stanja ili jedinstvenog ishoda. Takvo shvatanje starosti otvara perspektivu korišćenja rezultata ovog istraživanja u pravcu uočavanja razmatranja drugih i savremenih problema sa kojima se susreće penzionisani deo populacije u Srbiji. Time se, istovremeno, otvaraju nove istraživačke teme u okviru antropologije starosti.

Vladimira Ilić

Nina Kulenović. Izmišljanje ufologije. Konstrukcija nauke o vanzemaljcima. 2013. Beograd: Srpski genealoški centar, Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta, Centar za antropologiju nauke i obrazovanja, Centar za istraživanje alternativnih religija.

U svojoj drugoj monografiji Nina Kulenović, istraživač-saradnik u Institutu za etnologiju i antropologiju pri Odeljenju za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, koristeći se postavkama antropologije nauke, semiotike i antropologije novih religijskih pokreta na primeru ispitivanja debate o UFO fenomenu u, prevashodno, američkom diskursu kao (validnog i legitimnog) predmeta naučnog istraživanja nastavlja sa temom dekonstrukcije nauke.

U *Uvodu* autorka objašnjava teorijska načela antropologije nauke koja diskredituje proizvode nauke kao konačne, zaokružene i neupitne činjenice i upozorava na labavu, nejasnu i tanku demarkacionu liniju između nauke i nenauke/nauke i pseudonauke. Preciznije, antropologija nauke posmatra naučni diskurs kao jedan od proizvoda kulture koji je kontekstualno, politički, ekonomski,